

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ФОРМУ І ВЕЛИЧИНУ ПРЕДМЕТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дарія Лобановська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої

*Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент кафедри теорії
та методик дошкільної й інклюзивної освіти*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність дослідження. З перших років дитина оточена різними предметами, які мають певні параметри. Кожен малюк готовий до сприйняття навколишнього світу: дитина чує, бачить, відчуває фактуру поверхні та її температуру. Такі характеристики предметів, як форма і величина є основними ознаками для дошкільника. Необхідно, щоб дитина сама навчилася виокремлювати необхідні властивості предметів. І у результаті такої роботи в дітей старшого дошкільного віку формуються адекватне уявлення про поняття «форма», «величина» та разом із тим здійснюється підготовка до навчання розв'язування задач у початковій школі.

За період дошкільного віку у процесі гри та практичних дій діти знайомляться з основними еталонами: кольори, форми (квадрат, трикутник, прямокутник, коло, овал, багатокутник), величини (високий – низький, довгий – короткий, товстий – тонкий тощо). У закладі дошкільної освіти для формування ключових уявлень про форму та величину предметів використовуються сенсорні посібники «Дошки Сегена», «Логічний куб» тощо, які підвищують ефективність всієї роботи. Виділення названих властивостей на початковому етапі йде за допомогою співвіднесення предметів між собою. Вже на вищому рівні діти співвідносять властивості предметів із засвоєними еталонами.

Дослідження Л. Артемова, Л. Венгера, О. Запорожця довели, що для оволодіння елементарними знаннями про величину предмета потрібно засвоїти конкретні уявлення про предмет і явища навколишнього світу [1]. Аналіз наукової літератури Н. Грама, Н. Голоти, М. Машовець, О. Коваленко, Н. Рудніцької, А. Науменко доводять можливість і механізми формування

уявлень про форму і величину предметів у дітей дошкільного віку та їх важливість у повсякденній життєдіяльності [5].

Мета статті – аналіз особливостей організаційно-педагогічних умов у формуванні уявлень про форму і величину предметів у дітей старшого дошкільного віку.

Основна частина. Аналіз наукової літератури засвідчив, що починаючи з раннього віку в дітей закладаються елементарні знання про математику. Діти із самого малечку знайомляться з кількістю предметів, порівнюють їх. Ще до початку відвідування закладу дошкільної освіти (ЗДО) діти можуть порівнювати предмети за кольором, розміром, формою і співвідносити їх у просторі. Дитина порівнює предмети між собою шляхом накладання та прикладання (на око та з допомоги умовної міри).

У свою чергу діти старшого дошкільного віку засвоюють елементарну кількість математичних уявлень, і саме в цьому віці формуються уявлення про величину предметів. Вони порівнюють предмет (малий-великий) та описують його. Формують елементарне уявлення про форму предметів та вчать порівнювати масу предметів. Розуміють, що таке тривимірність предметів, порівнюють плоскі предмети. Діти цього віку ознайомлені з геометричними фігурами такі, як коло, квадрат, трикутник та починають вивчати нові [7].

Сприймання предмета дитиною здійснюється за допомогою руху очей, оцінки розміру – на основі чуттєвого сприйняття та слова. Однією з властивостей предметів, які оточують дитину є їх форма. Форма предметів має узагальнене відображення в геометричних фігурах. Геометрична фігура є еталоном для визначення форми предметів та їх частин. Тому форма – це основна властивість предмета, яка сприймається зором і допомагає відрізнити предмети один від одного [3]. Основою для сприйняття форми предмета є геометрична фігура. Для формування уявлення про форму у дітей старшого дошкільного віку можна застосовувати різноманітні методи та прийоми (ігри та вправи для засвоєння знань про геометричні фігури та форму). Величина – це те, що можна порівняти між собою, підкреслює довжину окремих частин та

визначає місце предмета серед інших [8]. Для формування уявлень про величину предметів дітей старшого дошкільного віку ознайомлюють із масою та про те, що вона пов'язана з сприйманням величини предмета і залежить від неї. Дітей із п'яти років знайомлять із мірою та вимірюванням. Вони вчаться порівнювати два предмета за допомогою третьої умовної міри. Ознайомлюються, як використовувати умовну міру. Діти виділяють всі параметри предмета, порівнюють, розрізняють і правильно називають зміну предмета. Також визначають величину предмета вимірюванням та на око. Таким чином формується уявлення про відносність величини.

Саме Базовий компонент дошкільної освіти, а саме освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» визначає сформованість доступних для дитини уявлень, що відображають властивості, ознаки та відношення об'єктів оточуючого світу. Після цього дитина вже здатна застосовувати ці знання у практичній діяльності [2].

Дошкільнята цього віку вже навчилися виділяти виміри та оцінювати розмір із погляду двох-трьох розмірів і переходять до зіставлення предметів по двох-трьох вимірам. Діти відтворюють подібні відносини за допомогою уявлення. Наприклад, виклади або намалюй дві дороги різної ширини але однакової довжини. Також можна запропонувати скласти предмет, що дорівнює зразку з двох інших.

У період старшого дошкільного віку діти вчаться виконувати завдання більшої складності. Спочатку дітей вчать вирішувати задане завдання спираючись на наочність, а потім на словесний опис. За допомогою окоміру дітей вчать знаходити предмет меншого, більшого розміру та надалі ускладнюють завдання.

Діти вже навчилися оцінювати розмір із погляду 2-3 розмірів, виділяти виміри. Однак вони вже вчаться зіставляти предмети за 2-3 вимірами. Вже відтворюють подібні відносини з наочними предметами та по своїй уяві. Також значно ускладнюються вправи. Безумовно, важливо знайомити дітей із новим матеріалом в певній послідовності. З цією метою слід використовувати

наступний алгоритм для дітей старшого дошкільного віку при ознайомленні з формою, величиною предметів та геометричними фігурами:

1. Показ геометричної фігури та її назва;
2. Шляхом практичних дій обстеження фігури. Показ її елементів та їх назва (кут, основа, сторони, вершина тощо);
3. Демонстрація різних геометричних фігур за величиною, формою та кольором. Порівняння нових фігур із вже ознайомленими. Пояснення, що форма незалежна від величини та кольору;
4. Порівняння предметів із геометричними фігурами схожими за величиною та формою;
5. Порівняння за формою та величиною предметів між собою. Геометрична фігура – еталон;
6. Порівняння знайомих фігур;
7. Творча діяльність – закріплення властивостей фігур з допомоги малювання, ліплення, побудови тощо [6].

Висновки. У процесі формування уявлень про форму і величину предметів у дітей старшого дошкільного віку спираємося на знання, отриманих дітьми в молодшій групі. Діти мають закріпити отримані знання за допомогою ігор, на прогулянках, під час занять із фізичної культури та в побуті. При поясненні нового вихователь узагальнює, те, що дошкільнята вивчали раніше, вони спираються на наявні знання, вчать міркувати та робити висновки. У цьому може допомогти використання різних головоломок на заняттях. Також важливою є індивідуальна робота з дітьми. Таким чином, формування уявлень про форму і величину предметів в дітей старшого дошкільного віку представляє собою цілеспрямований та організований процес засвоєння та передачі знань, що передбачені програмою.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Колір. Форма. Величина. Число \ Л. В. Артемова. К.: Томіріс, 1997. 176 с.

2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Баранюк Л. К. Формування уявлень про форми та геометричні фігури дітей старшого дошкільного віку // Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: комплексний підхід: збірник наукових праць / за заг. редакцією В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. Житомир, 2019. С. 121-123
4. Білоусько Л. В. Сучасні підходи до логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Обдарована дитина. 2013. № 10. С. 2–8.
5. Грама Г. Г. Підготовка майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: дис. Канд. Пед. наук. Південно-український педагогічний університет ім. П. Д. Ушинського, Одеса, 2010.
6. Тарнавська Н. П. Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. Навчально-методичний посібник. Тарнавська Н. П. Ж.: ЖДУ імені Івана Франка. – 188с.
7. Шикиринська О. В. Розвиток логіко-математичного мислення старших дошкільників у контексті Концепції нової української школи. \ La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» з avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019. Bordeaux: OP «Plateforme scientifique européenne», 2019. V.6. p. 61-65.
8. Щербакова К. Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників : навчальний посібник . Київ: Вища школа, 1996. 94 с.